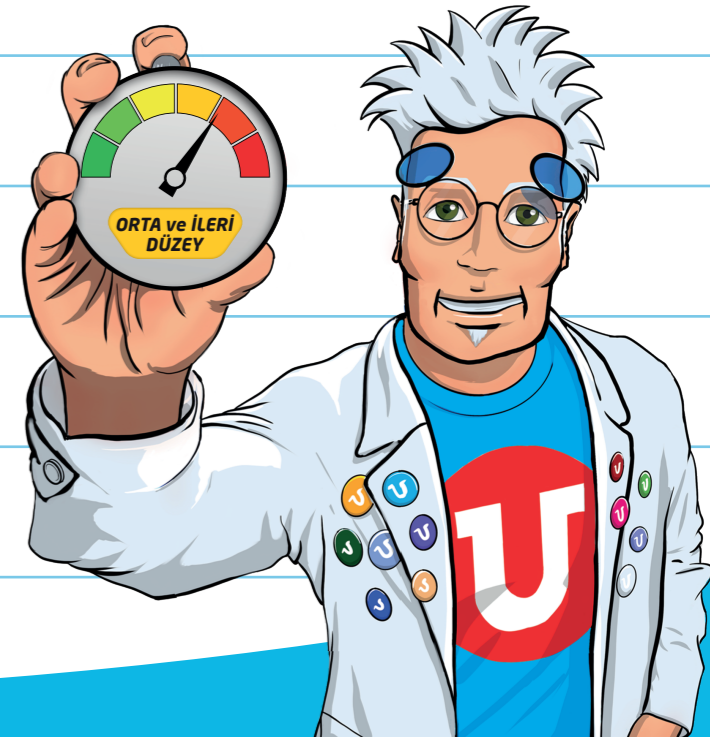

3.ÜNİTE

U

TYT Orta ve İleri Düzey Dil Bilgisi Soru Bankası

Çatı Bakımından Fiiller

ABONE
OL

RAMAZAN EFE AY

FIİLDE ÇATI

Yüklemi fiil olmayan cümlelerde çatı aranmaz.

→ En sevdiğim meyve muzdur.

→ Dün akşam toplantıya katılmış.

YAYINLARI

Nesnesine (Nesne-Yüklem İlişkisine) Göre Cümleler

Geçişli: Nesne alabilen, "onu" ile okunabilen fiillerdir.

Geçişsiz: Nesne alamayan "onu" ile okunamayan fiillerdir.

Örnek

→ Kalbe muhabbette buldum ilacı.

→ Dönüyorlar acı bir bozgundan.

→ Köşedeki masaya oturdu.

→ Sınıfa yeni gelen kıza göz koydu.

Dikkat!

Bizim araba, kamyonu geçti.

Mehter takımı, evin önünden geçti.

Ettirgen:

Geçişli bir fiili "t, r, dir" (fiilden fiil yapım eki) eklerinden birini alarak tekrar geçişli yapma.

Ettirgen fiilde özne "işi başkasına yaptırır" anlamı vardır.

Oldurgan:

Geçişsiz bir fiili "t, r, dir" (fiilden fiil yapım eki) eklerinden birini alarak geçişli duruma getirme.

Oldurgan fiilde özne "işi kendisi" yapar.

Dikkat!

Ettirgen, oldurgan sorulduğunda önce fiile bak, "t, r, dir" eklerinden biri yoksa ettirgen de oldurgan da olamaz.

oku-t

duy-ur

sil-dir

ağla-t

öl-dür

piş-ir

Örnek

- Adam cebindeki her şeyi masanın üstüne çıkardı.
- Selami konserlere gelenleri coşturdu.
- Sınıftaki öğrencilere şarkı da söyletirdim.
- ★ Adam evde oturmaktan iyice delirdi.

Dikkat!

Dilimizde az sayıda fiil oldurgan yapılırken fiil kökü değişikliğe uğrar.

Gel-tir > getirmek

Kalk-dır > kaldırmak

Öznesine (özne-yüklem ilişkisine) Göre Cümleler:

Etken

Edilgen

Dönüslü

İsteş

Etken Fiil:

Gerçek öznesi vardır.

Gizli özne de gerçek özne kabul edilir.

→ Babası geçen hafta Muğla'dan dönmüş.

→ Herkes kendi çukurunu doldurur.

→ Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.

★ Kar yağıyor.

Edilgen Fiil:

Özne işi yapan değil, işten etkilenendir.

Sözde özne vardır.

Fiilden önce "başkası tarafından" getirilebilir.

★ Bir fiilin edilgen olabilmesi için mutlaka "l" veya "n" (f.f.y.eki) eklerinden birini alması gerekmektedir.

Ali camı kırdı.

Cam kırıldı.

Örnek

- Yönetmen, oyun başlamadan sahnede görüldü.
- Öğrenci matematik dersinde dışarı atıldı.
- En güzel halılar dokunur Kayseri'de.
- Karikatür, iletişim gücünün yüksekliği nedeniyle sevilir.
- ★ Caddedeki trafik akşamüstü düzeldi.

Dikkat!

- Karar mahkeme tarafından alındı.
- Şiddetli rüzgârın etkisiyle camlar kırıldı.

Dikkat!

Geçişsiz fiil, edilgen çatılı duruma geldiğinde bu cümlelerde özne de sözde özne de yoktur.

- Çimlere basılmaz.

DönüŖlü Fiil:

- Özne işi kendisi yapar ve yaptığı işten yine kendisi etkilenir.
- DönüŖlü fiilin kullanıldığı cümlede mutlaka gerçek özne vardır.
- DönüŖlü fiillerde “**kendi kendine**” yapma anlamı vardır.

Örnek

- Bardaklar kurulandı.
- Sermet, bir havlu alıp kurulandı.
- Yolların kenarına ağaçlar dikildi.
- İçeri girerken görevli karşımıza dikildi.

- Yönetmen sahneye çıkmadan önce hazırlandı.
- Çocuk yatağından kalkarak dedesine sıkı sıkı sarılmıştı.
- Arkadaşlarıma karşı kırıcı söz söylemekten kaçınıyorum.
- Çok istemelerine rağmen onlar yardım gecesine katılamadı.

İsteş Fiil:

Birden çok öznesi olan fiil değil, birden çok özneyi gerektiren fiildir.

Gerçek özne vardır.

“Karşılıklı” ya da “birlikte yapılma” anlamı vardır.

“-ş, -ış, -iş, -uş, -üş, -leş” eklerinden birini alır.

Yönetmen, oyun öncesi ışıkçıyla görüştü.

Bir taksiyle minibüs caddenin köşesinde çarpıştı.

Köpeği gören çocuklar kaçıştı.

Kuşlar dallarda ne güzel ötüşüyor.

Haberleşmek, tokalaşmak, yüzleşmek, iddialaşmak, sözleşmek ... -leş eki ile

Dikkat!

“ş” ekini almadığı hâlde tek bir özne tarafından yapılamayan fiillere “anlamca işteş” denir.

→ Savaş, barış, yarış, güreş vb.

Dikkat!

“ş” ekini almış her fiil işteş değildir.

→ Tırtıllar kelebeğe dönüştü.

→ Çocuklar koşarak öğretmenlerine yetişti.

SORU

- I. Düşlediğimiz bir dünya oluşturmak, bu karmaşık düzende oldukça zordur.
- II. Fields Madalyası, dört yılda bir gerçekleşen uluslararası bir kongrede verilmektedir.
- III. Bir aşktan diğerine hangi vasıta ile kaç saatte gidilir?
- IV. Şoför, öğrencileri her zaman evlerinin önünde indirirdi.
- V. Rastlamıştım duvarda şair bir arkadaşa.

Numaralı cümlelerle ilgili olarak aşağıdakilerin hangisinde bir yanlışlık söz konusudur?

- A) I. cümlenin fiilinde çatı özelliği aranmaz.
- B) II. cümlede edilgen çatılı fiil kullanılmıştır.
- C) III. cümlede gerçek özne de sözde özne de yoktur.
- D) IV. cümlede ettirgen fiil örneklenmiştir.
- E) V. cümlede nesne alamayan fiile yer verilmiştir.